

KENTSEL PEYZAJ TASARIMI KAPSAMINDA TARİHİ ÇEVRE KORUMAYA YÖNELİK YASA VE YÖNETMELİKLERİN İRDELENMESİ

Deniz ÇELİK¹, Murat E. YAZGAN²

¹ ZKÜ Bartın MYO Seracılık ve Süs Bitkileri Yetiştiriciliği Programı

² AÜ Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü

ÖZET

XIX. yüzyılın ilk yarısında anıt özelliği gösteren yapıların restorasyonu ile başlayan koruma çalışmaları, özellikle I. ve II. Dünya Savaşları'ndan sonra tarihi doku ya da kentin korunması ve yenilenmesi sürecine kadar gelişim göstermiştir. 1975 yılından sonra da, "bütünlük koruma" kavramı gündeme gelmiş, fizikî yapı ve sosyo-kültürel yapının birlikte korunması hedeflenmiştir. Araştırmada, tarihi çevre korumaya yönelik yasa ve yönetmeliklerin gelişim süreci uluslar arası ve ulusal boyutta incelenmiştir. Fakat, yapılan uygulamalar koruma ve yenileme çalışmalarında çoğunlukla tarihi yapıların sadece restore edildiğini ya da cephe restorasyonu ile yetinildiğini, tarihi bina ile bahçesinin birlikte ele alınmadığını ve kentsel peyzaj öğelerinin korumaya dahil edilmediğini göstermektedir. Bu nedenle yürürlükte olan 2863 sayılı (5226 sayılı Kanun ile değişik) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma (KTVK) Kanunu kentsel peyzaj tasarımı kapsamında irdelenmiş ve Koruma Kanunu özelinde önerilerde bulunulmuştur. Ayrıca, koruma ve yenileme çalışmalarında, tarihi binaların bahçesiyle bütün olarak ele alınmasının ve tarihi dokularda peyzaj çalışmalarının gerekliliği vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tarihi çevre koruma, kentsel peyzaj tasarımı, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu.

ACCORDING TO URBAN LANDSCAPE DESIGN, THE DETERMINATION OF LEGISLATION AND REGULATION FOR CONSERVATION OF HISTORICAL ENVIRONMENT

ABSTRACT

Preservation practices which began with the restoration of the monumental structures during the first half of the nineteenth century have developed till the period including the conservation and renovation of historical texture or city especially after the first and the second world wars. After the year 1975, "integral preservation" concept has become a current issue and preservation of the physical and socio-cultural structure together has been targeted. In the research, the development process of legislation and regulation for conservation of historical environment was examined in international and national levels. However, applications reveal that during the preservation and renovation practices, mostly historical buildings and/or façades were restored as the buildings and their gardens together while the urban landscape elements were ignored. For this reason, the validity of conservation law no: 2863 of cultural and natural values was determined according to urban landscape design and suggestions were given in the subject of the conservation law. Moreover, in the preservation and renovation practices, the necessity of consideration of the historical building and its' garden together, and the urban landscape design were emphasized.

Keywords: Conservation of historical environment, urban landscape design, Conservation Law no: 2863 of Cultural and Natural Values.

1. GİRİŞ

Tarihî çevreleri koruma ve yenilemede amaç; tarihsel ve kültürel sürekliliğin sağlanması, tarihî çevrenin çağdaş yaşam koşulları doğrultusunda daha sağlıklı fakat kimliğini koruyarak canlandırılması, yapı stoku durumundaki tarihî yapıların değerlendirilmesi, kent peyzajının ve geleneksel yerleşim modelinin korunmasıdır. Bu nedenle değişim ve dönüşümün yaşandığı tarihî çevrelerde fiziksel ve sosyal yapının sürdürülebilirliği açısından koruma amaçlı çalışmaların önemi büyüktür.

Araştırmanın amacı, tarihî çevre koruma ve yenileme çalışmalarında koruma kapsamının genişletilmesi ve yapı ölçeği ile başlayan koruma çalışmalarında yapı ve bahçesinin birlikte ele alınmasının gerekliliğinin ortaya konulmasıdır. Bu doğrultuda korumanın uluslar arası ve ulusal gelişim süreci, 2863 sayılı (5226 sayılı kanun ile değişik) KTKV Kanunu ve ilgili yönetmelik incelenmiş, tespit edilen eksikliklere yönelik önerilerde bulunulmuştur. Bu kapsamda aşağıda tarihî çevre koruma kavramı ve bu kavramla peyzaj tasarımı ilişkisi özetlenmiştir.

1.1. Tarihî Çevre Koruma

XIX. yüzyıldan başlayarak günümüze kadar tarihî çevreler ve tarihî çevreleri koruma ile ilgili olarak çeşitli tanımlar yapılmış, ulusal ve uluslar arası kongre ve seminerler düzenlenmiştir. 1800'lerde tarihî çevre ve koruma daha çok anıt niteliğindeki yapıları korumaya yönelik olduğu için tanımlarda da "tarihî anıt" kavramı geçmektedir. İlerleyen zaman içerisinde koruma kavramında "anıt" ölçeğinden "çevre" ölçeğine doğru bir gelişim olmuştur.

Şener'e göre anıt; sahip olduğu sanat, tarih ya da genel olarak kültür değeri bakımından kamu için olduğu kadar, bir ülke, bir ulus, belirli bir bölge, bir şehir, bir köy, bir aile vb bakımlardan da belirli bir önem taşıyan nesnelere (Yağlıcı, 1988). 1964 yılında kabul edilen Venedik Tüzüğü 1. Madde'de tarihî anıt kavramı sadece bir mimari eseri içine almaz, bunun yanında belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihî bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmeyi de kapsamaktadır.

Tarihî çevre ise, kendi başlarına anıt olmayan, fakat bir arada tarihî, geleneksel, görsel değerler taşıyan kasabaların, kentlerin kendilerine özgü karakterlerini yaratan tüm öğelerin bir arada değerlendirilmesidir (Yazgan ve Erdoğan, 1992).

Tarihî mekânlar ölçeğe bağlı olarak aşağıda verilen gruplara ayrılmaktadır:

- Tarihî Çevre: Tarihsel, mimari, arkeolojik ve anıtsal değerleri ile bütünlük gösteren bir veya birkaç sokaktan oluşan dokulardır. İstanbul'da Kariye çevresi, Antalya Kaleiçi, Bursa'da Hisar Mahallesi gibi alanlar.
- Tarihî Kent: Tarihsel, mimari, arkeolojik ve anıtsal değerleri ile bütünlük gösteren dokuların oluşturduğu kent yerleşmeleridir (Safranbolu, Venedik, Prag, Bologna vb gibi).
- Tarihî Bölge: Birkaç kenti de içine alan tarihsel, mimari, arkeolojik ve anıtsal değerleri ile bütünlük gösteren bölgelerdir (Örneğin: Mezopotamya, Orta Asya, Hazar Denizi vb) (Özyaba, 1999).

Keleş (1981) tarafından kentsel anlamda koruma kavramı da, "kentlerin belli kesimlerinde yer alan tarihsel ve mimari değerleri yüksek yapılarla anıtların ve doğal güzelliklerin gelecek kuşakların da yararlanması için her türlü yıkıcı, saldırgan ve zararlı eylemler karşısında güvence altına alınması" olarak tanımlanmıştır.

Kentsel koruma, "toplumun geçmişteki sosyal, ekonomik koşullarını, kültür değerlerini yansıtan fiziksel yapının, günümüzün değişen sosyal, ekonomik koşulları altında yok olmasına engel olmak ve çağdaş gelişmelerle bütünleştirerek yaşamasını sağlamak" olarak da açıklanmaktadır (Bostancı, 1989). Bugünkü çağdaş koruma anlayışı, yaşayarı ile birlikte fizikî mekânı korumak ve bulunduğu kent bütününe kentsel mekânı haline gelebilmesini hedeflemektedir. Bu konuda kentlinin bu mekânı algılaması, benimsemesi ve yeniden kullanmaya istekli olması gerekmektedir.

1.2. Tarihi Çevre Koruma ve Kentsel Peyzaj Tasarımı İlişkisi

Kentsel peyzaj, peyzajın kentteki kompozisyonudur. Kentsel çevrenin bilinçli bir düzenini ifade etmektedir. Kentsel bütünde yapıların tek tek değil bir bütün olarak birbirleriyle ve yapılanmamış mekânlarla olan ilişkisidir. Kentsel çevreyi oluşturan tüm kentsel öge ve elemanlar kentsel peyzajda kullanılmaktadır (Karaman, 1995). Kent peyzajının oluşmasında, fiziksel yapının yanı sıra, sosyo-kültürel yapıya ilişkin verilerinde önemli etkisi bulunmaktadır.

Peyzaj mimarlığının kent bütünü ya da bölümlerindeki mekânlarda tasarım ayağını oluşturan kentsel peyzaj tasarımı; çalışma alanına bağlı olarak 1/1000 ölçek ile 1/100 ölçek arasında değişmektedir. 1/100 ölçekten de 1/1'e hatta daha alt ölçeklere kadar uzanabilen obje tasarımı ve detay çözümleri de çalışma kapsamındadır. Tasarımda, mekânın insan gereksinimlerine yanıt verecek şekilde, yaşam kalitesinin artırılması ve bu yönde canlı ve cansız materyallerin kombinasyonu söz konusudur (Kaplan ve Küçükerbaş, 2000).

Peyzaj tasarımının uygulanması ve istenen mekâna ulaşılması, canlı materyal kullanılması nedeni ile zaman isteyen bir süreçtir. Bu bakımdan peyzaj tasarımı donmuş bir mimari vaziyet planı değildir. Kentsel tasarımın yaşayan, gelişen, büyüyen, mevsimlere göre renk ve biçim değiştiren bir koludur. Peyzaj tasarımında ulaşılmak istenen hedefler aşağıdaki şekilde sıralanmıştır (Yaşlıca vd., 1999):

- Tasarımlar katı önerilerden çok, gereğinde değişen koşullara uyabilen esnek yeteneğe sahip olmalı, seçenekler üretebilmelidir.
- Kentsel ve yerel üst düzey kararlara uygun olmalıdır.
- Yakın çevresi ile, varsa tarihi kentsel doku ile bütünleşebilmelidir.
- Otopark gereksiniminin artması, öneri tasarımın mevcut ulaşım getireceği yeni ilave yükler, trafik güvenliğinin ve yaya erişebilirlik olanaklarının sağlanması gibi ulaşım ile ilgili sorunlara çözüm önerileri getirilebilmelidir.
- Yaşanabilir, kaliteli çevrelerin yaratılmasındaki katkıları desteklemelidir.
- Alandaki mevcut ve yeni oluşacak ekosistemlerin güvenliği sağlanmalıdır.
- Çevre koşulları ve doğa bilimleri gerçekleri göz önüne alınmalıdır.
- Tasarımda kuruluş, işletme, idame ve yönetim masrafları doğru tahmin edilerek fayda-maliyet analizlerine uygun olarak yapılmalıdır.

Kentsel peyzaj tasarımında, yaşanılabilir ideal mekânlar tasarlanırken, kullanılan canlı ve cansız malzemenin yanında kent kimliğini oluşturan unsurlar da değerlendirilmeye alınmaktadır. Bu bağlamda, kent kimliğinin korunmasına geçmişten gelen kimliğin bugünün yaşamıyla birleşmesine ve gelecek kuşaklara iletilmesine yardımcı olunmaktadır. Özellikle tarihi dokular kentin kimliği üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Kentsel peyzaj tasarımları ile bu mekânlar hem yenilenerek hem de sağlıklılaştırılarak yaşam kaliteleri artırılmaktadır.

2. TARİHİ ÇEVRE KORUMANIN GELİŞİM SÜRECİ

Tarihi çevrelerin koruma süreci uluslar arası ve ulusal olmak üzere iki bölüm halinde ele alınmıştır. Daha sonra yürürlükte olan 2863 sayılı (5226 sayılı kanun ile değişik) KTVK Kanunu kentsel peyzaj tasarımı kapsamında incelenmiş ve koruma konusundaki eksiklikler saptanmıştır.

2.1. Tarihi Çevre Korumanın Dünyadaki Gelişim Süreci

Dünyadaki ilk koruma çalışmaları, yönetimin ve dinin etkisi ile yönetim binaları ve kilise, manastır gibi dinsel binalarda olmuştur. Bu yapılar, hem temsil ettikleri gücün etkisini artırmak hem de doğal ve fiziksel eskimeleri önlemek amacıyla korumaya alınmış, restorasyonları yapılmıştır.

Fransa'da 1814-1879 yılları arasında Viollet-le Duc'ün "üslup birliğine varış" düşüncesiyle yaptığı restorasyon çalışmaları korumada atılan ilk adımlar olmuştur. Çağdaş koruma kavramına yakın ilk temeller ise XIX. yüzyılın sonunda Camillo Boito tarafından ortaya konmuştur (Binan, 1999). İtalya'da Giovannoni de tarihi yapı restorasyonlarının daha bilimsel ve anıtların çevresindeki doku ile birlikte korunmaları gerektiğini savunmuş ve

çağdaş onarımın ilkeleri sayılabilecek kuralları koymuştur. Bu gelişmeler 1931’de Atina’da toplanan tarihî anıtların korunması ile ilgili Mimar ve Teknisyenlerin I. Uluslar arası Konferansı’nda uzmanlar tarafından tartışılmış ve benimsenmiştir (Ahunbay, 2004).

Eski yapıların korunması ve onarımıyla ilgili ilkeler üzerinde karara varmak ve bunları uluslar arası bir temele yerleştirmek amacıyla da Venedik’te 25-31 Mayıs 1964 tarihleri arasında toplanan II. Uluslar arası Tarihî Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi “Venedik Tüzüğü” adıyla anılan kararları almıştır. Tüzükte; korumanın sürekliliğinin sağlanması, anıtların çağdaş yaşam içinde toplumsal amaçlarla kullanılıp değerlendirilmesi ilke olarak kabul edilmiş, onarımda çağdaş teknolojiye yararlanma, çevre düzenleme, arkeolojik sitlerde yapılacak onarımlar konularında açıklamalar getirilmiştir. Bu içeriği ile Venedik tüzüğü tarihî anıt ve çevrelerinin korunmasıyla ilgili çağdaş düşünceleri bir araya getirmektedir (Palalı, 1992).

1969’da Brüksel’de yapılan Avrupa Konferansı Sorumlu Bakanlar toplantısında, özellikle Avrupa ülkelerinin koruma politikalarına yaklaşımları belirlenmeye çalışılmıştır. Bu toplantıda, koruma kavramının, “mimari miras” deyimini ile çevresiyle uyumlu ve kent planlama politikaları ile bütünleşmiş bir kavram olarak kabulüne karar verilmiştir. Savaş sonrası gerçekleştirilen imar faaliyetlerinin sosyo-ekonomik ihtiyaçların önceliği nedeni ile yaşam standardı düşük yerleşmelerin oluşmasına neden olduğu belirtilmiştir. Eski merkezlerinde bu gelişmelere paralel olarak nüfus kaybına uğradığı ve iş yerlerine ya da düşük gelir gruplarının kullanımına terk edilmesi nedeni ile yok olduğu ifade edilmiştir. Bunu önlemek için “bütünleşik koruma” kavramı ortaya atılmıştır. Bütünleşik koruma da tarihî dokunun çevresi ile birlikte güncelliğinin artırılarak korunması beklenmektedir. Bu kavram uyarınca herhangi bir prestij önceliği olmaksızın Avrupa tarihî, peyzajı ve yaşam tarzını yansıtan her türlü doku, mimari miras deyimini içinde değerlendirilmiştir (Eke ve Özcan, 1988).

Avrupa Konseyi tarafından ilan edilen 1975 “Avrupa Mimari Miras Yılı” kapsamında gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda, “Avrupa Mimari Miras Tüzüğü” hazırlanmış ve 26 Eylül 1975 tarihinde Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilmiştir. Venedik Tüzüğü metnindeki “anıt”tan “mimari miras” kavramına geçiş, genişletilmiş, bir “tarihî çevre” kavramı, tarihî çevrenin evrensel değeri, koruma-ekonomi ve toplumsal yapı arasındaki doğru ilişkileri kurmaya çalışan “bütünleşik koruma” yaklaşımı ve bunun uygulanması için araçlar gibi önemli yeni yaklaşımlara yer verilmiştir (Binan, 1999).

1975’in Avrupa Mimari Miras Yılı ilan edilmesi ile başlayan kampanya sonunda yayınlanan “Amsterdam Bildirgesi”nde mimari mirasın korunması kentsel ve bölgesel planlamanın hedeflerinden biri olarak belirlenmiştir. Bu bildiriyle de, hedefin bütünleşik koruma olduğu belirtilmiş ve ekonomik, sosyal, yönetsel ve yasal yönleri gözetilen bir koruma modeli olarak tanımlanan bu yaklaşımın gerçekleşmesi için gerek duyulan araçlar tanımlanmaya çalışılmıştır. Geleceğe umutla bakan ve yerel yönetimlerin, merkezi hükümetlerin desteğini, halkın katılımını öngören bütünleşik koruma düşüncesi koruma uygulamaları için gerekli onarım, teknik ve yöntemlerinin, uygulama yapacak ustaların yetiştirilmesini de öngörmektedir (Ahunbay, 2004).

1980-1981 yılları arasında Avrupa Konseyi, Kentsel Yenileme Kampanyası’na başlamıştır. Bu kampanya, Kentsel Miras kavramı ışığında kent planlama konusundaki gelişmelerin geniş bir perspektif içinde tartışılmasını amaçlamaktadır (Eke ve Özcan, 1988).

Avrupa Komisyonu (European Commission) tarafından Kültür Mirasını koruma konusunda, “Raphael Programı” adında yeni bir çalışmaya başlanmıştır. Bu program dört yıllık olup 1997 ve 2000 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Avrupa kültür mirasını korumayı amaçlamaktadır. Koruma kapsamına taşınabilir ve taşınamaz kültür mirasları, arkeolojik ve su altındaki miraslar ve kültürel peyzajlar girmektedir. Daha sonra yedi yıllık bir süreci (2000-2006) kapsayacak “Kültür 2000” programı hazırlanmıştır. Bu program kültürel ve sanatsal alandaki bütün projeleri desteklemektedir. Özel yıllık aktiviteler, çok yıllık aktiviteler ve kültürel faaliyetler olmak üzere üç ayrı kategoride çalışılmaktadır (EC, 2007).

2000 yılında Floransa’da Avrupa Konseyi üyesi devletler tarafından peyzaj korunmasını, yönetimini ve planlamasını geliştirmek ve peyzaj konularında Avrupa işbirliğini düzenlemek amacıyla Avrupa Peyzaj Sözleşmesi imzalanmıştır. Avrupa Peyzaj Sözleşmesi çok geniş bir tanımlama ile sadece kentsel ölçekte değil, hem kırsal hem de kentsel ölçekte sürdürülebilir gelişmenin peyzajı korumak, yönetmek ve planlamaya

dayandığını belirtmektedir. Bu nitelikteki bir koruma ile fiziksel yapıda iyileşmenin yanı sıra sosyal refahın da sağlanacağı ve yaşam standartlarının yükseleceği ifade edilmektedir (CE, 2006).

Günümüzde de özellikle Avrupa Konseyi, Uluslar Arası Anıtlar ve Sitler Konseyi (International Council on Monuments and Sites-ICOMOS) ve Kültürel Varlıkların Korunması ve Onarımı Araştırma Merkezi (International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property-ICCROM) tarafından tarihî çevreleri korumaya yönelik çalışmalar devam etmektedir.

2.2. Tarihî Çevre Korumanın Türkiye'deki Gelişim Süreci

Türkiye'de tarihî çevreye yönelik yapılan çalışmalar Osmanlı İmparatorluğu Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi olmak üzere ikiye ayrılabilir. Osmanlı İmparatorluğu zamanında daha çok taşınır kültür varlıklarının korunması amaçlanmış, yani müze anlayışıyla koruma yapılmıştır. Cumhuriyet döneminde hem taşınır hem de taşınmaz kültür varlıklarının korunması gündeme gelmiş, ilerleyen zaman ile birlikte fizikî koruma yanında sosyo-kültürel yapının da korunduğu bütünlüklü koruma anlayışına geçiş olmuştur.

XIX. yüzyılın ilk yarısında müzecilik anlayışıyla korumada ana ilke, geçmiş kültürlerin bıraktığı mirasın olduğu gibi saklanması ve gelecek kuşaklara bozulmadan aktarılmasını sağlamıştır. Bu amaçla, öncelikle eski eserlerin ya da tarihî mirasın tespit ve tescili yapılmış; daha sonra sergilenmek üzere müzelere taşınmıştır (Özyaba, 1999).

Osmanlı İmparatorluğu'nda müze kurmakla başlayan ilk koruma hareketinden yaklaşık 20 yıl sonra koruma mevzuatı 1869 yılında 'I. Asar-ı Atika Nizamnamesi' olarak hazırlanmıştır. Dolayısı ile, eski eserler mevzuatı taşınmaz eski eserlerden çok, taşınır eski eserlerin korunması amacına yöneliktir. Bu ilk yasanın getirdiği en önemli sınırlama, yabancı araştırmacıların yapacakları arkeolojik kazıların izne bağlanması ve buluntuların yurt dışına çıkarılmasının yasaklanmasını öngörmüştür. Değişen koşullar çerçevesinde yasa aynı isimler altında 1874, 1884 ve 1906 yıllarında değiştirilerek uygulanmaya devam edilmiştir. 1906 yılında yürürlüğe konan "Asar-ı Atika Nizamnamesi" Cumhuriyet Dönemi'nde de 50 yıl kullanılmıştır. Bu nizamname gerek taşınır, gerekse taşınmaz eski eserleri tespit edecek ve tescil edecek kurumları içermemiştir. Bu nedenle 1951 yılına kadar saptama görevini Milli Eğitim Bakanlığı Uzmanları, belgeleme görevini de İstanbul Eski Eserler Encümeni yürütmüştür (Çeçener, 1992).

Özellikle 1950'lerden sonra hızlı kentleşme sonucu yıkıma uğrayan taşınmaz eski eserleri koruma çabaları gündeme gelmiş, imar faaliyetleri sırasında ortaya çıkabilecek imar ve eski eserler sorunlarını çözmek ve korunmalarını denetlemek üzere 02.07.1951 tarihinde 5805 sayılı yasanın yürürlüğe girmesi ile Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK) kurulmuştur. Yüksek Kurulun kuruluş amacı, yurt içindeki kültür varlıklarının korunması, bakımında uyulacak ilkeleri, bunlarla ilgili programları saptamak, uygulanmasını izlemek, denetlemek, anıtlarla ilgili her türlü konu ve anlaşmazlıklar üzerinde bilimsel görüş bildirmektir. Kurul beş doğal üye ve üç bakanlık temsilcisi ile bunların seçtiği on üç üyeden oluşmaktadır. Üyelerin tarih, arkeoloji, sanat tarihî, mimarlık, estetik, kent planlaması alanlarından biri ya da birkaçında uzmanlaşmış, bu konuda yapıt ya da inceleme ortaya koymuş kişiler arasından seçilmesi yasada ön görülmüştür (Yazgan, 1979). Bu kurula verilen geniş yetkilere karşın kararlarını uygulayacak ve denetleyecek bir yardımcı örgütün olmaması, yetersiz ve eskimiş bir eski eser mevzuatı ile çalışma zorunluluğu etkili bir politika geliştirilememesine sebep olmuştur. Bütün bunlara karşın sorumsuz imar çabalarına karşı koyan ve taşınmaz eski eserleri belgelemekle görevlendirilen tek kurum olarak Türkiye'de koruma tarihinin en önemli kuruluşu olmuştur (Akay, 1992).

1973 tarihli ve 1710 sayılı 'Eski Eserler Kanunu' Türkiye'de tarihî çevrenin bütün olarak korunması gerekliliğini ön gören ilk yasal düzenlemedir. Getirdiği diğer yaklaşımlarla da Türkiye'de, korumanın gelişmesinde, temel taşları oluşturmuştur. Bu yasa aşağıdaki konuları açıklığa kavuşturmuştur (Madran, 1989):

- Eski eser devlet malıdır.
- Korunması gerekli "eser" kavramında tek yapı ölçeğinin dışına çıkmış, yapıların bir araya gelerek oluşturdukları arazi parçalarının ve sitlerin de koruma konusu olduğu benimsenmiştir.
- Kültür varlıklarının bakım ve onarımından sorumlu kuruluşlar net olarak belirlenmiştir.
- Devletin koruma amacıyla yasaklayıcı görünümünün yanı sıra, eski eser sahiplerine bazı ayrıcalıklar tanınması ve çeşitli organlarıyla yardım yapması benimsenmiştir.

1710 sayılı Eski Eserler Kanunu, 'kentsel sit, doğal sit ve anıt ağaç koruma' kavramlarını getirmiştir. 1710 sayılı kanunun getirdiği bu yeni koruma olayı, GEEAYK'nun bünyesinde de gerekli değişimi zorunlu kılmıştır (Çeçener, 1992).

1710 sayılı yasa, 1983 tarihinde yürürlüğe giren 2863 sayılı KTVK Kanunu'nun uygulamaya konulmasıyla yürürlükten kaldırılmıştır. 2863 sayılı bu yasa, korunması gerekli olan taşınır ve taşınmaz kültür ve doğa varlıklarıyla ilgili tanımlamaları yapmak ve etkinliklerini düzenlemek, bunlara ilişkin ilke ve uygulama kararlarını almak ve teşkilat kurmak ve görevlerini tespit etmek amacıyla. Yasa, korunması gerekli taşınmaz kültür ve doğa varlıklarına her türlü inşai ve fizikî müdahalede bulunmayı yasaklamıştır. Sit kavramı yeniden tanımlanmış, kentsel sit koruma planlamasıyla ilgili olarak önemli bir adım daha atılmış ve "koruma amaçlı imar planı" kavramı yeni bir planlama türü olarak kabul edilmiştir (Akay, 1992).

24.06.1987 tarih ve 3386 sayılı kanun ile 2863 sayılı KTVK Kanunu'nun bazı maddeleri değiştirilmiş ve yeni maddeler eklenmiştir. 2863 sayılı KTVK Kanunu, günün gelişen ve değişen koşullarına adapte edilmesi için tekrar değiştirilmiş, bu değişiklikte 14.07.2004 tarihinde 5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu İle Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilmiştir. 27.07.2004 tarihinde ise 5226 sayılı kanun Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. 2863 Sayılı kanunda, 2863 Sayılı (5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu İle Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile değişik) KTVK Kanunu olarak değişmiştir (KTB, 2004).

2863 sayılı (5226 sayılı Kanun ile değişik) KTVK Kanunu'nun araştırma ile ilgili önem taşıyan maddeleri aşağıda özetlenmiştir (KTB, 2004):

- Madde 3'ün (a) bendinde, yenilenen "kültür varlıkları" ve "sit" tanımları ile fizikî koruma yanında sosyo-kültürel yapının da korunması hedeflenmiştir. Ayrıca, eklenen "Koruma Amaçlı İmar Plânı" ve "Çevre Düzenleme Projesi" kavramları ile tarihî çevre korumada önem taşıyan projeler tanımlanıp, içerikleri belirtilmiştir.
- Madde 10'un ek fıkrasında büyükşehir belediyeleri, valilikler, Bakanlıkça izin verilen belediyeler bünyesinde kültür varlıkları ile ilgili işlemleri ve uygulamaları yürütmek üzere koruma, uygulama ve denetim büroları kurabilecektir. Ayrıca, il özel idareleri bünyesinde, kültür varlıklarının korunmasına yönelik rölöve, restitüsyon, restorasyon projelerini hazırlayacak ve uygulayacak proje büroları ve sertifikalı yapı ustalarını yetiştirecek eğitim birimleri de kurabilecektir. Böylece, tarihî çevre koruma projeleri, uygulamaları ve denetimleri yerel ölçekte yapılabilecektir.
- Madde 12'de, "Özel hukuka tabi gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının korunması, bakım ve onarımı için Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca aynı, nakdi ve teknik yardım yapılır" denmektedir. Böylece Bakanlık bütçesine yeterli ödeneğin konulması sağlanmış olmaktadır. Belediyelerin görev alanlarında kalan kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla da emlak vergisinin %10'u nispetinde "Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Katkı Payı" tahakkuk ettirilip emlak vergisi ile birlikte tahsil edilebilecektir. Tahsil edilen miktar, il özel idaresi tarafından açılacak özel hesapta toplanacaktır. Bu miktar; vali tarafından il sınırları içindeki belediyelere aktarılıp, kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan projeler kapsamında kamulaştırma, projelendirme, plânlama ve uygulama konularında kullanılabilir. 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu uyarınca verilecek kredilerin en az % 10'u da Bakanlık ile Toplu Konut İdaresi Başkanlığınca belirlenen tescilli taşınmaz kültür varlıklarının bakımı, onarımı ve restorasyonu işlemlerine ilişkin başvurularda kullanılabilir.
- Madde 15'in (a) bendinde, kamu kurum ve kuruluşlarına, belediyelere, il özel idarelerine ve mahalli idari birliklerine tescilli taşınmaz kültür varlıklarını, kamulaştırma yetkisi verilmiştir. Fakat, yapının kullanım şekli koruma bölge kurulları tarafından belirlenecektir.
- Maddesi 58'in (c) fıkrasına göre, Koruma Bölge Kurullarında "Görüşülecek konu belediye sınırları içinde ise ilgili belediye başkanı veya teknik temsilcisi, dışında ise ilgili valilikçe seçilecek teknik temsilcisi" yer alabilecektir. Bu uygulama yerel yönetim temsilcilerinin yaşadıkları yöre ile ilgili alınan kararlarda fikir belirtmesini ve korumaya yerel ölçekte çözümler önermesini sağlamaktadır. Ayrıca, ek fıkrayla da ilgili meslek odaları koruma bölge kurulu toplantılarına gözlemci olarak katılabileceklerdir.

3. 2863 SAYILI (5226 SAYILI KANUN İLE DEĞİŞİK) KTVK KANUNUNDAKİ EKSİKLİKLER

Günümüzde tarihî kentlerdeki koruma, yenileme, sağlıklılaştırma işlemleri sırasında yasa ve yönetmeliklerdeki yoruma açık tanımlar, koruma planları, plan notları, rapor ve lejantta kullanılan farklı terminolojiler, yetki, görev ve sorumluluklardaki kargaşa nedeni ile planlama, uygulama ve uygulamanın kontrolü, denetimi sürecinde bazı sorunlar yaşanmaktadır. Bu nedenle 2863 sayılı (5226 sayılı Kanun ile değişik) KTVK Kanunu ele alınmış ve aşağıdaki eksiklikler saptanmıştır.

2863 sayılı (5226 sayılı Kanun ile değişik) Koruma Kanunu'nda,

- Madde 3'ün (a) bendinde koruma ve korunma, “taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri; taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon işlemidir” şeklinde tanımlanmıştır. Fakat, kültür varlıklarının korunmasında tarihî yapıların çevresi ile birlikte korunması gerektiği açık ve net olarak ifade edilmediği için yoruma açıktır.
- Madde 3'ün (a) bendine eklenen 8 ve 9 numaralı alt bentlerde “Koruma Amaçlı İmar Planı” ve “Çevre Düzenleme Projesi” tanımları yapılmıştır. Fakat, koruma amaçlı imar planları nazım ve uygulama imar planlarının gerektirdiği ölçeklerdeki planlar olarak tanımlanmıştır. Bu da geleneksel planlama ölçeğinde 1/5000 ile 1/1000 ölçekleridir. Günümüzde koruma amaçlı imar planlarında yaşanan en büyük sorunlardan birisi plan ölçeğinin küçük olmasıdır. Eğer daha büyük ölçeklerde (1/500-1/200 ölçeğinde) çalışılmazsa yine tarihî çevrelerdeki koruma, sağlıklılaştırma, yenileme çalışmalarında yaşam kalitesinin artırıldığı, insan ölçeğinde mekânların tasarlanması mümkün olmayacaktır. Uygulamaya yönelik detaylar da hazırlanamayacaktır. Plan ölçeği açık ve net değildir. Çevre Düzenleme Projesi ise sadece ören yerleri için 1/500, 1/200 ve 1/100 ölçeklerinde hazırlanmaktadır.
- Madde 7'de, “korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının ve doğal sit alanlarının tespiti, Kültür ve Turizm Bakanlığının koordinatörlüğünde ilgili ve faaliyetleri etkilenen kurum ve kuruluşların görüşü alınarak yapılır” hükmünde, uzman kişilerin hangi bilim dalından olacağı belli değildir.
- Madde 10'un ek fıkrasına göre büyükşehir belediyeleri, valilikler, Bakanlıkça izin verilen belediyeler bünyesinde kültür varlıkları ile ilgili işlemleri ve uygulamaları yürütmek üzere sanat tarihî, mimarlık, şehir plânlama, mühendislik, arkeoloji gibi meslek alanlarından uzmanların görev alacağı koruma, uygulama ve denetim büroları kurabileceklerdir. Ayrıca, il özel idareleri bünyesinde, kültür varlıklarının korunmasına yönelik rölöve, restitüsyon, restorasyon projelerini hazırlayacak ve uygulayacak proje büroları ve sertifikalı yapı ustalarını yetiştirecek eğitim birimlerini de kurabileceklerdir. Bu bürolarda görev alacak meslekler arasında peyzaj mimarlığı meslek disiplini yer almamaktadır.
- Madde 54'de Koruma Yüksek Kurulu ve Madde 58'in (a) ve (b) bentlerinde Koruma Bölge Kurullarının oluşumunda belirtilen Arkeoloji, Sanat tarihî, Hukuk, Mimari, Şehir ve Bölge Planlama bilim dallarının yanı sıra Peyzaj Mimarlığı bilim dalı yer almamaktadır. Peyzaj Mimarlığı meslek disiplini kurullarda yer almadığı için tescil işlemlerinde de söz sahibi değildir.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Yaşayan bir belge niteliğinde olan tarihî yapılar ve çevreleri, kendi dönemlerinin sosyo-kültürel ve ekonomik özelliklerini, malzeme özellikleri ve yapım tekniklerini, taş ve ahşap işçiliği gibi detayları günümüze kadar taşımaktadır. Oysa günümüzde bu kentsel tarihî çevreler, artan nüfus, hızlı kentleşme, sosyal yapıdaki farklılaşmalar gibi nedenlerden dolayı zarar görmekte, hatta yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bulunmaktadır. Bu nedenle, sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda sadece fizikî koruma değil, sosyo-kültürel yapıyı da içine alan “bütünleşik koruma” düşüncesi ön plana çıkmaktadır. Korumada, müze gibi dondurarak koruma değil, koruma-kullanma dengesini kurarak, yeni işlevler vererek koruma önem kazanmaktadır.

Koruma, tarihî yapının, bahçesi/çevresi ile birlikte başlamalı, sokak, mahalle, kent ve bölge ölçeğine kadar devam etmelidir. Çünkü, yapı, çevresi ile birlikte bir bütündür. Binayı çevreleyen, günlük yaşantının bir

bölümünün geçtiği bahçe; geçmişteki yaşam şeklini, kullanılan malzemeyi, açık ve yarı açık mekâna ait kullanımları, bitki türlerini, toplumun sosyal yapısıyla ilgili bazı ayrıntıları günümüze kadar taşımaktadır. Tarihi çevrelerdeki kamusal mekânlar da, tarihî doku ile birlikte ele alınmalıdır. Meydanlar , parklar, çocuk oyun alanları, yaya yolları, çeşmeler ve kentsel donatı elemanları kentlerin ayrılmaz parçalarıdır. Tarihi yapılar arasındaki açık ve yeşil alanlar; kentlerin dolu ve boşluk oranının sağlanması, kişilerin rekreasyonel etkinliklerde bulunması, yeşil dokusuyla iklimi etkisi, kent silüetine katkısı, yapılar için fon oluşturması gibi birçok fonksiyona sahiptir. Bu tür mekânlar korunmalı, yeni düzenlemeler tarihî doku ile yarışmayacak, estetik ve fonksiyonel yönden uyum sağlayacak nitelikte olmalıdır.

Yapılan inceleme ve araştırmalar sonucunda tek yapı ölçeğinde, tarihî yapıların çoğunlukla cephe restorasyonlarının yapıldığı, yapının bahçesi ile bir bütün olarak ele alınmadığı saptanmıştır. Yapı ölçeğinden başlayan, tarihî doku ve kent bütününe kadar geniş bir alanı kapsayan koruma çalışmalarında hedeflenen koruma kısmen gerçekleştirilebilmektedir. Hedeflenen korumanın gerçekleştirilememesi nedenleri de aşağıda maddeler halinde özetlenmiştir. Bunlar;

- Yasa ve yönetmeliklerdeki eksiklikler,
- Yasa ve yönetmeliklerin tam olarak uygulanamaması,
- Uygulama sürecinde denetim yetersizliği,
- Toplumsal bilinç eksikliği,
- Kaynak yetersizliği,
- Politik baskılardır.

2863 Sayılı (5226 Sayılı Kanun ile değişik) KTVK Kanunundaki Eksiklere Yönelik Öneriler

2863 sayılı (5226 sayılı Kanun ile değişik) KTVK Kanunu kentsel peyzaj tasarımı açısından incelendiğinde saptanan eksikliklere yönelik aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

2863 sayılı (5226 sayılı Kanun ile değişik) Koruma Kanununda;

- Madde 3'ün (a) bendinde, “koruma” ve “korunma”nın tanımı, korunacak kültür varlığı tek yapı ise, yapı ve bahçesi ile birlikte; doku ölçeğinde ise kentsel kamusal alanları da içine alan koruma ve korunma şeklinde açık ve net olarak ifade edilmelidir. Bu nedenle “koruma” ve “korunma”nın tanımı aşağıdaki gibi önerilmiştir:
“koruma”; ve “korunma”; yapı, heykel gibi taşınmaz kültür varlığında kültür varlığının tamamlayıcısı olan bahçe ve yakın çevresi ile koruma ve korunma; kentsel bir tarihî doku ise cadde, sokak, meydan, açık ve yeşil alanlar gibi kamusal alanlar ile kentsel donatı elemanlarında ve tabiat varlıklarındaki koruma ve korunma işlemleridir. Koruma ve korunma kavramı içine, muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri girmektedir. Taşınır kültür varlıklarında koruma ve korunma ise muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon işlemleridir.
- Günümüzde 1/1000 ölçekteki koruma imar plan ölçeğinden kaynaklanan sorunlar yaşanmaktadır. Özellikle, korumada detay ölçeğe inmeyi engellemekte ve başarısız uygulamalara neden olmaktadır. Bu nedenle Madde 3'ün (a) bendindeki 8. alt bende “Koruma İmar Planı” ölçeğinin 1/1000, 1/500, 1/200 gibi daha alternatifli verilmesi önerilmektedir. Bu nedenle de “Koruma İmar Planı”ndan sonra “Kentsel Tasarım Projeleri”nin yapılması gerekmektedir. 9. alt bende ise “Çevre Düzeni Projesi” sadece ören yerleri için hazırlanmamalı, korumanın önceliğine göre seçilecek mekânlardan başlayıp bütün koruma alanlarında yapılmalıdır. Ören yerleri diye bir sınırlamanın olmaması gerekmektedir.
- Madde 7’de, “Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının tespitinde uzman kişilerin hangi bilim dalından olacağı net değildir. Bu nedenle korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının tespitinde uzman kişilerin hangi bilim dallarından olacağı daha kesin ifadelerle belirtilmeli, bu meslek disiplinleri arasında peyzaj mimarları da mutlaka yer almalıdır. Çünkü, peyzaj mimarları sadece doğal sit alanlarının tespitinde değil, kentsel peyzaj üzerinde etkili olan doğal oluşumların (ilginç jeolojik oluşumlar gibi) tespitinde, kentsel sit alanları ya da tescilli yapı bahçelerindeki anıt ağaçların tespitinde, tarihî yapıdaki yaşamın devamı niteliğinde olan açık ve yarı açık mekâna ait kullanımların bulunduğu bahçe ve avludaki korunması gereken unsurların tespitinde de yer almalıdır.
- Madde 10’un ek fıkrasına göre, büyükşehir belediyeleri, valilikler, Bakanlıkça izin verilen belediyeler bünyesinde koruma, uygulama ve denetim büroları ile il özel idareleri proje büroları ve eğitim birimleri

kurabileceklerdir. Bu bürolardaki görev alacak meslekler arasında peyzaj mimarlığı meslek disiplini de mutlaka yer almalıdır. Çünkü bu maddeye dayanılarak hazırlanan yönetmeliğin amacıyla yer alan korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarıyla ilgili işlemleri ve uygulamaları yürütmek, denetimlerini yapmak diğer meslek disiplinleri ve peyzaj mimarlığı meslek disiplini ile mümkün olacaktır.

- Madde 12’ye korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının korunması, bakım ve onarımı için yeni finans kaynakları aşağıda önerilmiştir.
 - Valiliklerde kurulan Çevre Koruma Vakfı’ndan koruma ve yenileme çalışmaları için belirli bir payın ayrılması,
 - Toplu Konut İdaresi’nin yeni yapılarla birlikte tarihî yapıların ve çevrelerinin restorasyonuna da kredi vermesi,
 - Loto, Toto, Milli Piyango gibi şans oyunlarından belirli bir oran ayrılması,
 - Müze gelirlerinden belediyeye ayrılan payların korumada kullanılması,
 - Belediyeye ödenen vergi (çevre temizlik vb), resim, harç, temel vizesi, inşaat ruhsatı, iskan izni gibi işlemlerde alınan ücretlerin bir bölümünün korumada kullanılması,
 - Tarihî yapılarda restore et, işlet, devret modeli ile elde edilen gelirlerin korumada kullanılması, Yukarıda sayılan finans kaynakları yeni açılacak olan “koruma fonunda” toplanıp, korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının bakım ve onarımları için isteyen kişilere gerekli yardımda bulunulabilir. Kültür ve Turizm Bakanlığı yardım için gerekli olan düzenlemelerden ve fondan sorumlu kurum olacaktır.
- Madde 54’de Koruma Yüksek Kurulu ve Madde 58’in (a) ve (b) bendinde, Koruma Bölge Kurullarının oluşumunda belirtilen Arkeoloji, Sanat Tarihî, Hukuk, Mimari, Şehir ve Bölge Planlama bilim dallarına ek olarak peyzaj mimarlığı bilim dalının da yer alması gerekmektedir. Çünkü, korunacak alanlar özel, yarı özel ve kamusal mekânları içine almaktadır. Hem fiziksel, hem de sosyal çevrenin gündeme geldiği tarihî çevrelerde peyzaj mimarlığı da dahil olmak üzere mimar, şehir plancısı, arkeolog, sanat tarihçi vb. diğer meslek grupları birlikte görev yapmak durumundadır.

Son olarak bu çalışmada vurgulanmak istenen korumaya yapı ve bahçesi ile başlanmalı ve diğer meslek disiplinlerinin yanı sıra peyzaj mimarlığı meslek disiplini de mutlaka koruma kapsamında yapılan çalışmalarda yer almalıdır. Bunun yanı sıra 2863 sayılı KTVK Kanunu ile 3194 sayılı İmar Kanunu, 1580 sayılı Belediye Kanunu başta olmak üzere korumayla ilgili diğer kanunlar birbirini destekler nitelikte olmalı, koruma alanlarında yapılacak çalışmalarda görev alacak uzman kadrolar da uyum içinde çalışmalıdır.

KAYNAKLAR

- Ahunbay, Z. 2004. Tarihî Çevre Koruma ve Restorasyon, Yapı Yayın:28, İstanbul.
- Akay, Z. 1992. 21. Dünya Şehircilik Kolokyumu, Peyzaj Mimarlığı Dergisi, Peyzaj Mimarlığı Odası İstanbul Bölge Şubesi Yayını, İstanbul.
- Binan, C. 1999. Mimari Koruma Alanında Venedik Tüzüğü’nden Günümüze Düşünsel Gelişmenin Uluslar arası Evrim Süreci, Yıldız Teknik Üniversitesi Basım Yayın Merkezi, Yayın No:489, 6-108, İstanbul.
- Bostancı, F. 1989. Korunması Gerekli Tarihî Kentsel Dokulardaki Bozulma Nedenleri ve İskilip Çarşı Mahallesi Örnekleme, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Bölümü, Yüksek Lisans Tezi (basılmamış), Ankara.
- CE, 2006. Türkiye Antlaşması, Avrupa Konseyi (Council of Europe), <http://www.avrupakonseyi.org.tr/tur/antlasma>, (Erişim:25.01.2007).
- Çeçener, B. 1992. Ülkemizde Taşınmaz Kültür ve Doğa Varlıklarını Koruma Olayı ve Bu Konuda Bazı Eleştirel Görüşler, Ege Mimarlık Dergisi, Sayı:2, 47, İzmir.
- EC, 2007. Culture, European Commission, <http://www.ec.europa.eu/culture/eac/culture2007/historique/historic>, (Erişim:10.02.2007).
- Eke, F. ve Özcan, Ü. 1988. Tarihî Dokunun Korunması ve Uluslar arası Deneyimler, Mimarlık Dergisi, Sayı:2, 34-35, Ankara.

- Kaplan, A. ve Küçükerbaş, E. 2000. Kentsel Tasarımda Peyzaj Mimarlığının Yeri ve Kentsel Peyzaj Tasarımı, Peyzaj Mimarlığı Kongresi, 50-55, Ankara.
- Karaman, A. 1995. Basılmamış Ders Notları, Mimar Sinan Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul.
- Keleş, R. 1981. Kentbilim Terimleri Sözlüğü, TDK Yayınları, No:474, Ankara.
- KTB, 2004. Mevzuat, TC Kültür ve Turizm Bakanlığı, <http://www.kultur.gov.tr.>, (Erişim: 02.08.2004).
- Madran, E. 1989. Son Yirmi Yılda Koruma Yasaları Tarihî Kentlerde Planlama/Düzenleme Sorunları, Türkiye 11. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu, Ankara.
- Özyaba, M. 1999. Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı, Karadeniz Teknik Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Ders Notları No:54, 424-467, Trabzon.
- Palalı, E. 1992. Neyi Korumak İsteriz? Peyzaj Mimarlığı Dergisi, Peyzaj Mimarlığı Odası İstanbul Bölge Şubesi Yayını, İstanbul.
- Yağlıcı, F. İ. 1988. Ankara Kalesi ve Çevresinin Peyzaj Planlama Açısından Koruma ve Geliştirilmesi Üzerinde Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (basılmamış), Ankara.
- Yaşlıca, E., Tanrıvermiş, E. ve Akay, A., 1999. Peyzaj Tasarımının Kentsel Tasarım Süreci İçindeki Yeri, Türkiye 10. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu Çerçevesinde Bir değerlendirme, Mimar Sinan Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul.
- Yazgan, M. E. 1979. Safranbolu Kenti ve Yakın Çevresi Peyzajının Korunması ve Geliştirilmesi Üzerinde Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Doktora Tezi (basılmamış), Ankara.
- Yazgan, M. E. ve Erdoğan, E. 1992. Tarihî Çevrelerde Peyzaj Planlama, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Peyzaj Mimarisi Derneği Yayınları:2, 87, Ankara.